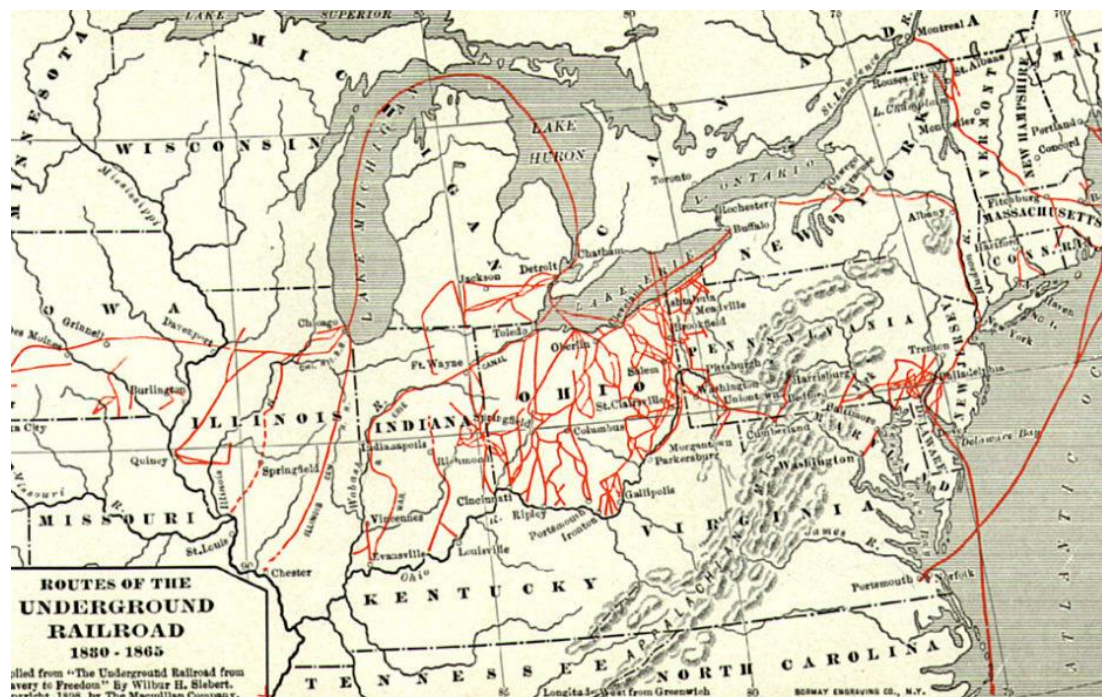

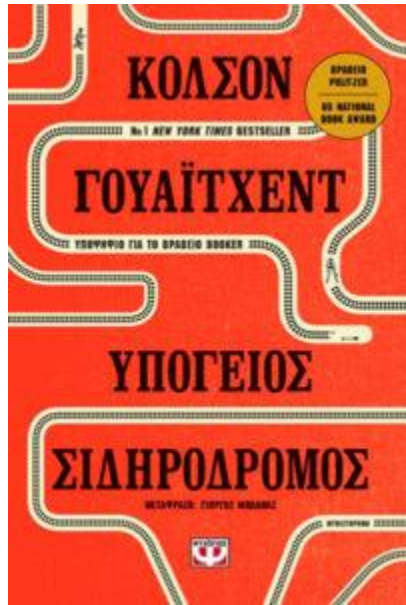
Υπόγειος Σιδηρόδρομος του Colson Whitehead

Δημοσιεύτηκε 15th Ιούλιος 2018 από [Nikos Grigoriadis](#)

Map of various Underground Railroad escape routes in the Northern United States and Canada

«Την πρώτη φορά που ο Σίζαρ πλησίασε την Κόρα για να το σκάσουν βόρεια, εκείνη του είπε όχι. Ήταν η γιαγιά της που μιλούσε. Η γιαγιά της Κόρα είδε για πρώτη φορά στη ζωή της τον ωκεανό ένα ηλιόλουστο απόγευμα στο λιμάνι Ονίντα. Η γιαγιά της είχε πεθάνει, κι όμως η λάμψη του νερού συνέχιζε να τρυπώνει στο μουντρούμι του φρουρίου. Στο μουντρούμι τούς αποθήκευαν μέχρι να φτάσουν τα πλοία. Επιδρομείς από τη Δαχομέη απήγαγαν πρώτα τους άνδρες και το επόμενο φεγγάρι ξαναγύρισαν στο χωριό για τις γυναίκες και τα παιδιά, αναγκάζοντάς τους να περπατήσουν αλυσσοδεμένοι ανά δύο μέχρι τη θάλασσα. Καθώς κάρφωσε το βλέμμα της στη μαύρη είσοδο, η Ατζάρι νόμιζε πως θα ξανάσμιγε με τον πατέρα της, εκεί κάτω στο σκοτάδι. Αυτοί που επέζησαν από το χωριό της της είπαν πως όταν ο πατέρας της δεν κατάφερε να κρατήσει τον ρυθμό της ατέλειωτης πορείας, οι δουλέμποροι του έσπασαν το κεφάλι και άφησαν το πτώμα του δίπλα στο μονοπάτι. Η μητέρα της είχε πεθάνει χρόνια πριν.»

Βραβείο Pulitzer/US National Book Award
Μετάφραση: Γιώργος Μπλανας
Εξώφυλλο: Oliver Munday
Εκδόσεις Ψυχογιός

Υπόγειο σιδηρόδρομο ονομάζανε το μυστικό δίκτυο μεταφοράς σκλάβων

από το Νότο στον ελεύθερο Βορά κατά τον 19ο αιώνα. Δεν ήταν ούτε υπόγειος, ούτε φυσικά σιδηρόδρομος, αλλά μια ανθρώπινη αλυσίδα, λευκών υποστηρικτών της κατάργησης της δουλείας και μαύρων, που βοηθούσε τους σκλάβους να ελευθερωθούν και διέτρεχε διαφορετικές πολιτείες μέχρι τις βόρειες πολιτείες των ΗΠΑ και τον Καναδά. Οι σκλάβοι κρύβονταν σε υπόγεια σπιτιών και εκκλησιών, ενώ μυστικά μηνύματα μεταφέρονταν από τον έναν «σταθμό» στον άλλον, αφού, ανά περίπτωση και ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούσαν στην κάθε πολιτεία, η «διαδρομή» άλλαζε.

Τον «υπόγειο σιδηρόδρομο», λοιπόν, πήρε ο **Whitehead** και τον έκανε στο βιβλίο του κυριολεκτικά υπόγειο σιδηρόδρομο, με υποτυπώδεις πλατφόρμες, οδηγούς, βαγόνια και ράγες. Αυτή η φανταστική ιδέα που θα ζήλευαν πολλοί συγγραφείς, είναι και το μεγαλύτερο πλεονέκτημα κατ' εμέ του βιβλίου, το οποίο από μόνο του φυσικά και δεν θα ήταν αρκετό, αν δεν συνοδευόταν από μία δυνατή ιστορία, γραμμένη με κοφτερή γλώσσα και εικόνες που μένουν χαραγμένες. Το βιβλίο κέρδισε και το Pulitzer και το National Book Award πάρα πολύ δικαιολογημένα, αφού το βιβλίο, είναι πραγματικά σπουδαίο, ενώ «συνομιλεί» χωρίς να το θυμίζει με ένα από τα κορυφαία βιβλία της παγκόσμιας λογοτεχνίας, την ανεπανάληπτη «Αγαπημένη», για την οποία έχω γράψει σ' αυτό εδώ το blog.

Οι πρώτες σελίδες του βιβλίου μάς γνωρίζουν την Ατζάρι, τη γιαγιά της βασικής ηρωίδας, της Κόρα και την περιπέτειά της, όταν απήχθη από το

χωριό της στην Αφρική, για να πουληθεί ως σκλάβο στον αμερικανικό Νότο σε πλούσιους λευκούς, κατόχους βαμβακοφυτειών.

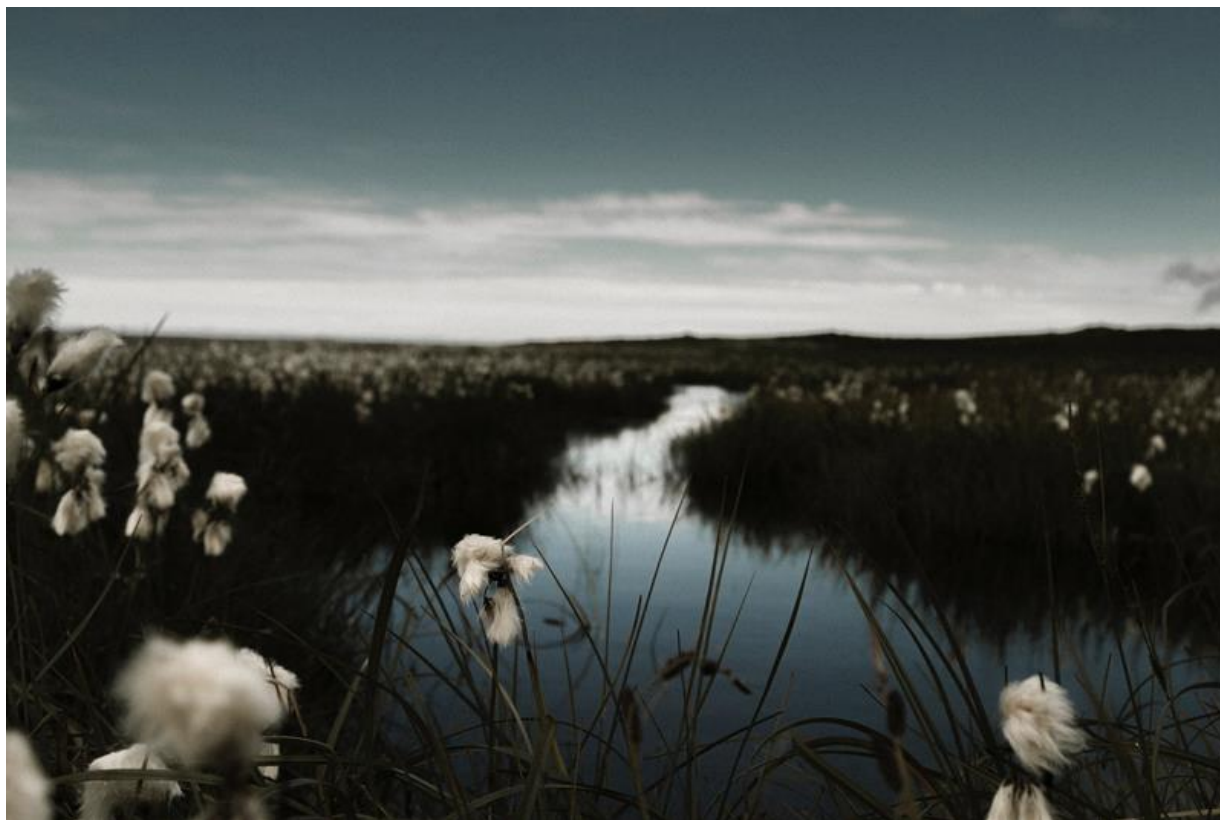

photo by Emma Hall

«Η τιμή της παρουσίαζε διακυμάνσεις. Όταν πουλιέσαι τόσες φορές, μαθαίνεις να προσέχεις. Έμαθε να προσαρμόζεται γρήγορα στις καινούργιες φυτείες, να ξεχωρίζει τους απλώς βάνανους απ' αυτούς που “δάμαζαν τον αράπη”, τους τεμπέληδες από τους δουλευταράδες, τους πληροφοριοδότες απ' αυτούς που κρατούσαν μυστικά. Έμαθε να υπολογίζει τον βαθμό μοχθηρίας που χαρακτήριζε τους αφέντες και τις αφέντρες. Μπορούσε να εκτιμήσει τις διαφορετικές οικονομικές δυνατότητες των ιδιοκτησιών και τις διαφορετικές φιλοδοξίες των ιδιοκτητών. Μερικές φορές οι ιδιοκτήτες της φυτείας δεν ήθελαν τίποτε περισσότερο από ένα σεμνό εισόδημα. Άλλοι – άνδρες και γυναίκες- ήθελαν να έχουν δικό τους τον κόσμο, λες και ήταν ζήτημα σωστής έκτασης γης.»

Από την Ατζάρι περνάμε στην Κόρα, τη βασική πρωταγωνίστρια, και τη ζωή της (αν μπορεί να την πει κανείς «ζωή») στη βαμβακοφυτεία.

«Όπως με όλα στον Νότο, η ιστορία άρχιζε με το βαμβάκι. Η ανελέητη μηχανή του βαμβακιού απαιτούσε το καύσιμο των αφρικανικών κορμιών. Διασχίζοντας πέρα-δώθε τον ωκεανό, τα πλοία έφεραν κορμιά για να δουλέψουν τη γη και ν' αναπαράγουν άλλα κορμιά. Τα πιστόνια της μηχανής δούλευαν ασταμάτητα. Περισσότεροι σκλάβοι οδηγούσαν σε περισσότερο βαμβάκι, το οποίο οδηγούσε σε περισσότερα χρήματα για ν' αγοράσουν περισσότερη γη, για να καλλιεργήσουν περισσότερο βαμβάκι.»

Η μητέρα της Κόρα, η Μέιμπελ την εγκατέλειψε, όταν ήταν μωρό, για να δραπετεύσει και αυτή. Στη Μέιμπελ αφιερώνονται μερικές σπαρακτικές σελίδες σε ένα από τα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου (σκοπίμως, όπως θα διαπιστώσετε διαβάζοντάς το). Η αίσθηση της εγκατάλειψης από τη μητέρα της δεν θα αφήσει ποτέ την Κόρα. «Η Κόρα αποκοιμήθηκε κουρνιασμένη στην κοιλιά της μητέρας της και δεν την ξαναείδε ποτέ». Ο Σίζαρ, ένας άλλος σκλάβος, της βάζει την ιδέα της διαφυγής και ενώ στην αρχή είναι διστακτική, όπως ήταν και η γιαγιά της, στη συνέχεια πείθεται και δραπετεύει μαζί του, μιμούμενη τη μητέρα της.

Τζώρτζια, Νότια Καρολίνα, Βόρεια Καρολίνα, Τενεσί, Ιντιάνα και ο Βορράς. Ισάριθμα κεφάλαια (εκτός αυτών που έχουν τιτλοφορηθεί με το όνομα ενός από τους βασικούς ήρωες) που αποτελούν τις στάσεις του Υπόγειου Σιδηρόδρομου πριν τον στόχο, την ελευθερία. Στις Πολιτείες αυτές η Κόρα θα γνωρίσει τη χειρότερη και την καλύτερη πλευρά των ανθρώπων, ενώ στο κατόπι της μέχρι τέλος θα βρίσκεται ο βγαλμένος από τις χειρότερες σελίδες της ιστορίας και της λογοτεχνίας αιμοδιψής κυνηγός σκλάβων, ο Ρίτζγουεϊ.

«Ο Ρίτζγουεϊ απέκτησε φήμη με την ικανότητά του να εξασφαλίζει πως η ιδιοκτησία παρέμενε ιδιοκτησία. Όταν ένας δραπέτης το έβαζε στα πόδια σ' ένα σοκάκι, ήξερε πού πήγαινε ο τύπος. Την κατεύθυνση και τον σκοπό του. Το μυστικό του: μη σκέφτεσαι πού θα κατευθυνθεί στη συνέχεια ο σκλάβος. Αντίθετα, συγκεντρώσου στην ιδέα πως φεύγει τρέχοντας μακριά από σένα. Όχι από έναν σκληρό αφέντη ή από τη συντριπτική δύναμη της δουλείας, αλλά από σένα συγκεκριμένα. Δούλευε ξανά και ξανά – η δική του σιδερένια αλήθεια, σε σοκάκια και πευκοδάση και βάλτους. Τελικά, άφησε πίσω τον πατέρα του και το βάρος της φιλοσοφίας αυτού του ανθρώπου. Ο Ρίτζγουεϊ δε δούλευε το πνεύμα. Δεν ήταν ο σιδεράς, αποδίδοντας τάξη. Δεν ήταν το σφυρί. Ούτε το αμόνι. Ήταν η θερμότητα.»

Στη Νότια Καρολίνα, πρώτη στάση προς την ελευθερία, η Κόρα και ο Σίζαρ θα θεωρήσουν αρχικά ότι ζουν μια κάποια εκδοχή της. Γρήγορα όμως θα καταλάβουν ότι τα πράγματα δεν είναι όπως φαίνονται. Στο νοσοκομείο γίνονται πειράματα ευγονικής, ενώ η δουλειά που θα βρει η Κόρα στο μουσείο δεν θα είναι αυτή της καθαρίστριας, αλλά του ...εκθέματος, όπου θα κάθεται μέσα σε ένα γυάλινο δωμάτιο για να βλέπουν οι λευκοί μια εξωραϊσμένη εικόνα της σκλαβιάς.

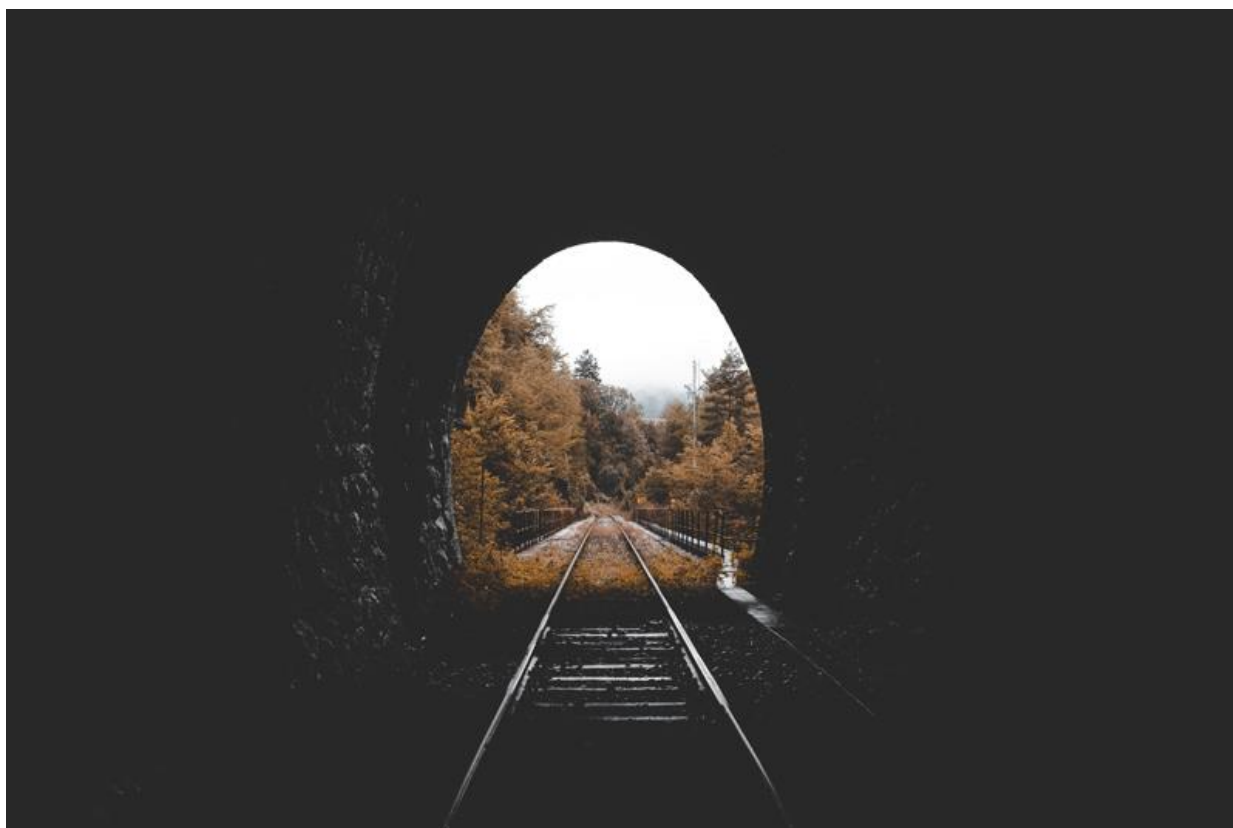

photo by Florian van Duyn

«Η πρώτη αίθουσα ήταν «Σκηνές από τη Μαύρη Αφρική». Μια καλύβα κυριαρχούσε στο έκθεμα, οι τοίχοι της ξύλινοι πάσσαλοι δεμένοι μαζί κάτω από μια μυτερή αχυροσκεπή. Η Κόρα αποσυρόταν στις σκιές της, όταν χρειαζόταν ένα διάλειμμα από τα πρόσωπα. Υπήρχε μια φωτιά μαγειρέματος, με τις φλόγες ν' αναπαριστώνται από θραύσματα κόκκινου γυαλιού· ένα μικρό χοντροφτιαγμένο παγκάκι· και διάφορα εργαλεία, φλασκιά και κοχύλια. Τρία μεγάλα μαύρα πουλιά κρέμονταν από το ταβάνι με σύρμα. Η εντύπωση που ήθελαν να δώσουν ήταν ενός σμήνους που διαγράφει κύκλους πάνω από τις δραστηριότητες των ιθαγενών. Θύμιζαν στην Κόρα τα γεράκια που έτρωγαν τη σάρκα των νεκρών της φυτείας, όταν αφήνονταν άταφοι».

Ο Ρίτζγουεϊ δεν θα αργήσει να φτάσει και να τους αναζητήσει. Από τη Νότια Καρολίνα, πηγαίνουν στη Βόρεια. Εκεί κρύβεται για πολύ καιρό στο πατάρι, σαν άλλη Άννα Φρανκ (ξεκάθαρη η αναφορά) ενός ζευγαριού λευκών. Δεν πρέπει να μιλάει, σχεδόν ούτε να αναπνέει, ώστε να μην μάθουν γι' αυτήν η υπηρέτρια του σπιτιού και οι διάφοροι επισκέπτες. Η θανατική ποινή για το ζευγάρι θα ήταν βέβαιη, ενώ η ίδια θα επέστρεφε για να δολοφονηθεί παραδειγματικά από τον ιδιοκτήτη της. Από το πατάρι παρακολουθεί ένα πάρκο, όπου διαδραματίζονται κάθε Σάββατο οι «γιορτές» της πόλης. Εκεί μαζεύονται οι λευκοί, για να διασκεδάσουν κοιτάζοντας τα παραδειγματικά βασανιστήρια και τις δολοφονίες των σκλάβων.

Harriet Tubman (photo H. B. Lindsley), c. 1870. A worker on the Underground Railroad, Tubman made 13 trips to the South, helping to free over 70 people. She led people to the northern free states and Canada. This helped Harriet Tubman gain the name «Moses of Her People».

«Το πλήθος χωρίστηκε, καλά εκπαιδευμένο από καιρό στη διαδικασία. Με τον Τζέιμσον να οδηγεί την πομπή, οι νυχτερινοί έφιπποι έσυραν το κορίτσι στη μεγάλη βελανιδιά στο κέντρο του πάρκου. Η Κόρα είχε δει την εξέδρα με τις ρόδες στη γωνία του πάρκου εκείνη την ημέρα· παιδιά πηδούσαν και σκαρφάλωναν πάνω της όλο το απόγευμα. Κάποια στιγμή το βράδυ, την είχαν σπρώξει κάτω από τη βελανιδιά. Ο Τζέιμσον ζήτησε εθελοντές και άνθρωποι όλων των ηλικιών έτρεξαν να πιάσουν τις θέσεις τους αριστερά και δεξιά από την εξέδρα. Η θηλιά περάστηκε στον λαιμό της Λουΐζας, που οδηγήθηκε από τα σκαλοπάτια στην εξέδρα. Με την ακρίβεια που γεννά η εξάσκηση, ένας νυχτερινός έφιππος πέταξε το σκοινί στο χοντρό, γερό κλαδί με την πρώτη.

Ένας από εκείνους που είχαν μαζευτεί για να σπρώξουν τη ράμπα μακριά, αποκλείστηκε – είχε ήδη συμμετάσχει σε προηγούμενο φεστιβάλ. Μια νεαρή μελαχρινή με φόρεμα με ροζ πουά έσπευσε να πάρει τη θέση του.

Η Κόρα απέστρεψε το βλέμμα πριν κρεμαστεί το κορίτσι. Σύρθηκε στην απέναντι πλευρά της εσοχής, στη γωνία του καινούργιου της κλουβιού. Στους μήνες που ακολούθησαν, τις νύχτες που δεν ήταν πολύ αποπνικτικές, προτιμούσε αυτή τη γωνιά για να κοιμάται. Ήταν το πιο μακρινό σημείο από το πάρκο- την άθλια παλλόμενη καρδιά της πόλης. Η πόλη σώπασε. Ο Τζέιμσον έδωσε την εντολή.»

Ο Υπόγειος Σιδηρόδρομος δεν αφορά μόνο την Αμερική και την ιστορία της. Είναι ένα βιβλίο που μας αφορά όλους, γιατί μας υπενθυμίζει ή μας γνωρίζει για πρώτη φορά ιστορίες πολυάριθμων ανθρώπων που πράγματι έζησαν αυτή τη ζωή. Άλλωστε, σύγχρονες μορφές δουλείας υπάρχουν σε αρκετές χώρες ακόμη και σήμερα, πράγμα που καθιστά αυτό το βιβλίο επίκαιρο (να μη

μιλήσουμε για τον ρατσισμό σε όλες τις απάνθρωπες εκφάνσεις του στη σύγχρονη Αμερική και σε όλη την Ευρώπη, ημών μη εξαιρουμένων). Παραδόξως, ο *Υπόγειος Σιδηρόδρομος* είναι ένα ελπιδοφόρο και αισιόδοξο βιβλίο. Ένα βιβλίο αφιερωμένο σε όλους εκείνους τους ανθρώπους, που ακόμη κι αν όλα και όλοι είναι εναντίον τους, βρίσκουν αυτό το μικρό φωτάκι στην ψυχή τους και το μετατρέπουν σε φλόγα, μέχρι να καταφέρουν να ελευθερωθούν από τα δεσμά τους.

Ο συγγραφέας:

Ο ΚΟΛΣΟΝ ΓΟΥΑΪΤΧΕΝΤ γεννήθηκε το 1969 και μεγάλωσε στη Νέα Υόρκη, όπου και ζει. Αφού αποφοίτησε από το Χάρβαρντ, άρχισε να εργάζεται για την εφημερίδα *Village Voice*, γράφοντας κριτικές για τηλεοπτικές εκπομπές, βιβλία και μουσική. Άρθρα και δοκίμιά του έχουν δημοσιευτεί στα *New York Times*, *The New Yorker*, *New York Magazine*, *Harper's* και *Granta*. Έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο του Χιούστον, στο Κολούμπια, στο Μπρούκλιν, στο Κολέγιο Χάντερ, στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, στο Πρίνστον και στο Γουέσλιαν. Έχει γράψει επτά βιβλία, τα οποία έχουν τιμηθεί με πολλά βραβεία. Ο *ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ* τιμήθηκε με το βραβείο Pulitzer, το US National Book Award, το Carnegie Medal και το Indies Choice Book Award, υπήρξε υποψήφιο για το Booker, ήταν Νο 1 στη λίστα των ευπωλήτων των *New York Times* και επιλογή του *Oprah's Book Club*. Ο Γουάιτχεντ έχει τιμηθεί με το MacArthur Fellowship, το Guggenheim Fellowship, το βραβείο Whiting και το βραβείο Dos Passos.

Έγραψαν για το βιβλίο:

1. https://lesxianagnosibiblioudegas.blogspot.com/2018/04/blog-post_20.html
2. <http://amagi.gr/content/poyn-oti-den-eisai-anthropos>
3. <http://fractalart.gr/ypogeios-sidirodromos/>
4. http://www.athensvoice.gr/culture/book/433466_apo-poy-pane-gia-ton-ypogeio-sidirodromo-toy-kolson-goyaitent
5. <https://www.nytimes.com/2016/08/14/books/review/colson-whitehead-underground-railroad.html>